

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ

بخش یکم

۱. موضوع شناسی، موضوع یابی، موضوع گزینی (بحث فعلی)

۲. منبع شناسی، منبع یابی، منبع گزینی

۳. پرسش شناسی و پرسش سازی (سوالات اصلی و فرعی)

۴. تهیه پرونده علمی و داده پردازی

بخش دوم

۵. نگارش علمی و گزارش تحقیق بر پایه نقشه مهندسی پژوهش

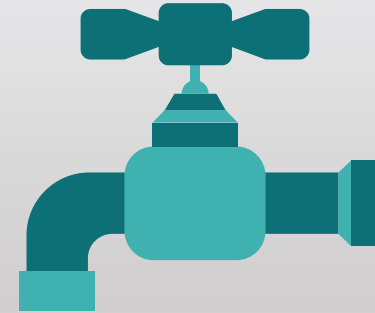
توضیح فرایند تحقیق و پژوهش

علیرضا زارعی

اقسام تحقیق به لحاظ ابزار و روش

۱. پژوهش کمی: پیمایش و سنجش آماری و آزمون اطلاعات در یک برهه زمانی در علوم انسانی

بررسی میدانی علل افزایش آماری طلاق در سال ۱۴۰۱ در استان همدان

کیفی
محیطی

ترکیبی
کمی و کیفی

کمی
آماري

۲. پژوهش کیفی: شیوه تبیین داده های انسانی در تمامی زمان ها یا بعضی از زمان ها در علوم انسانی

تحلیل نقش اربعین در وحدت جامعه اسلامی

ویژگی ها:

نگریستن به پدیده ها، کنش ها، هنجارها، ارزش ها

توصیف و تحلیل دقیق، غنی و جزئی از زمینه های اجتماعی مورد مطالعه

بررسی بسترها و زمینه های رخ داد پدیده

اصالت فرایند به جای اصالت نتیجه

انعطاف پذیری در درک واقعیت

فرایند تحقیق کمی

مشاهده + آزمون فرضیات + تصمیم در قبول یا رد کردن فرضیات + استنتاج + نظریه ها

فرایند تحقیق کیفی

تنظیم مسئله کلی + تنظیم سوالات پژوهش + تنظیم مفاهیم حساس + انتخاب گروهی که مسئله در مورد آنها مطالعه خواهد شد + انتخاب طرح و روش مناسب + ارزیابی و تنظیم مجدد سوالات + گردآوری و تحلیل داده ها + ارزیابی مجدد سوالات + تحلیل داده ها + ارزیابی و تحلیل + تنظیم یافته ها

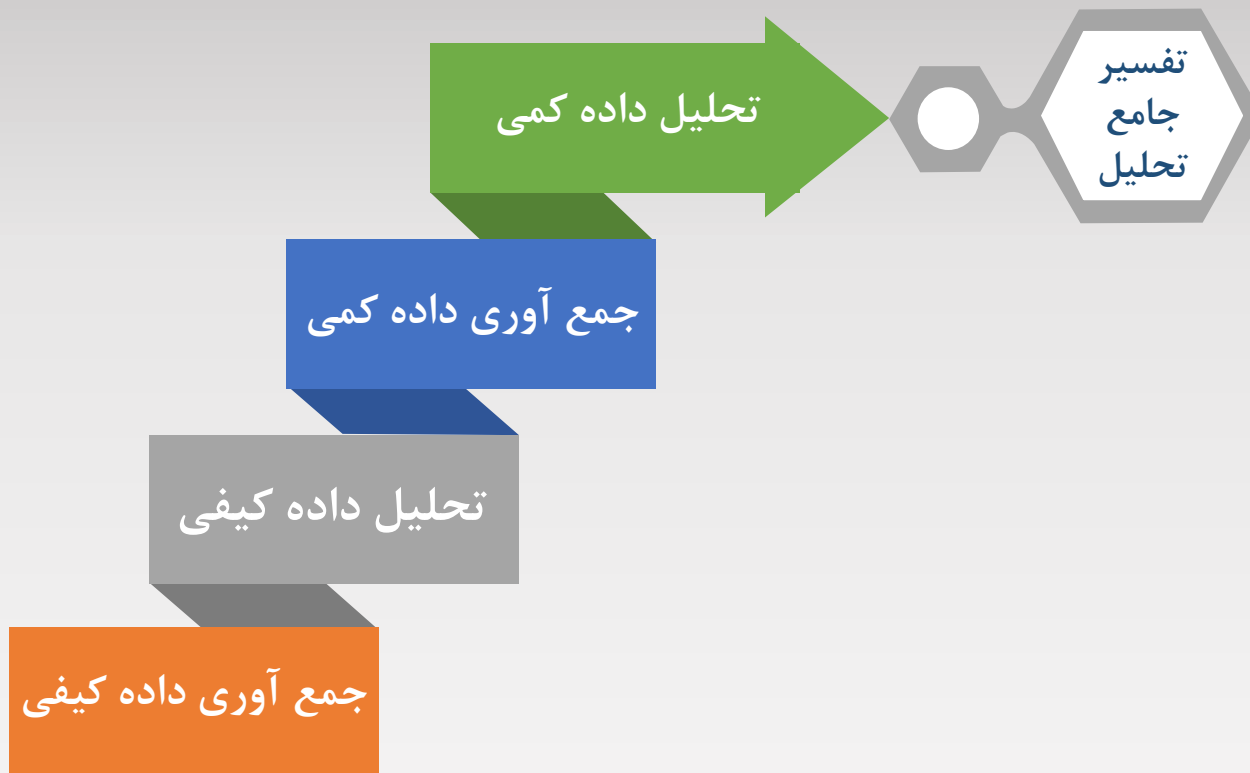
علیرضا زارعی

توضیح فرایند تحقیق و پژوهش

۳. پژوهش تحقیق ترکیبی: جمع آوری و تحلیل داده ها به شکل کمی و کیفی

تحلیل آماری جمعیت پیاده در مراسم مذهبی - سیاسی اربعین در وحدت مسلمین جهان در سال ۱۴۰۱

فرایند تحقیق ترکیبی:

اقسام روش کیفی در تقسیم ابتدایی

01

موضوع محور: بررسی و تحلیل مشکل و پدیده ناهنجار
در یک علم و ارائه راهکار برای حل آن مانند کاهش
جمعیت

02

متن محور: ترجمه یا تحلیل متون مهم و قابل بحث
مانند متن نهج البلاغه یا یک کتاب کهن

03

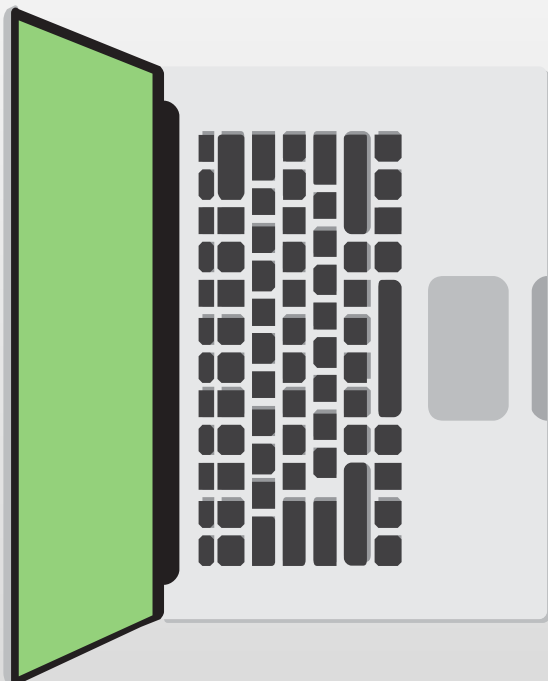
ترکیبی (متن + مسئله): ترکیب به منظور تحلیل یک
مسئله کمتر پرداخته شده در متون کهن مثل تحلیل
مسئله عصمت در متن زیارت جامعه کبیره

اقسام تحقیق کیفی موضوع محور

اقسام روش مطالعه

01

مطالعه اکتشافی (فهرست خوانی): آشنایی اجمالی با مولف اثر و سرفصل های آن

02

مطالعه متنی (عبارت خوانی) : آشنایی تفصیلی با محتوای اثر.

03

مطالعه انتقادی (دقیق خوانی) : بررسی نقاط ضعف و نقاط قوت.

بخش دوم: موضوع یابی (عملیاتی)

موضوع همان عنوان است و مسئله، زیر شاخه موضوع است.

تحقیقات ما یا موضوع محور هستند یا متن محور، خود موضوع محور یا مسئله محور (انسانی) یا فرضیه محور (تجربی) است. اقتصاد در اسلام، توحید در قرآن، موضوعات کلی هستند و مسائل، جزئیات همان موضوعات کلی هستند.

راهکار های عمومی برای موضوع یابی

1. تقویت حس کنجکاوی و غلبه بر پیش فرض ها و الگو های ذهنی
2. مشورت با اساتید و استفاده از تجربه کارشناسان آگاه
3. مطالعه پژوهش ها درباره موضوعی کلی و کشف نقاط ابهام
4. مطالعه مقالات و پایان نامه های مرتبط (به ویژه بخش پیشنهاد ها)
5. مطالعه سرفصل های دروس مقطع دکتری در رشته مورد نظر
6. توجه به فراخون های کنفرانس ها و همایش های علمی

نقشه جامع از گرایش های عمومی و تخصصی

محتوای اسلام، آیات و روایات است. (در هر دو قسم، به اعتقادی، اخلاقی،

فقهی و داستانی تقسیم می شوند)

دو شاخه اصلی: یکی تفسیر و علوم قرآن است و دیگری حدیث و علوم حدیثی است.

حکمت و کلام اسلامی ناظر به مباحث اعتقادی است.

اخلاق و تربیت اسلامی ناظر به مباحث اخلاقی است.

عرفان و تصوف اسلامی ناظر به سیر و سلوک و انسان است.

فقه و حقوق و اصول فقه اسلامی ناظر به مباحث احکامی ماست.

تاریخ و تمدن اسلامی ناظر به داستان و راهکار های جامعه اسلامی دارد.

در این صورت این پنج شاخه، شاخه تخصصی است و بقیه شاخه ها (تفسیر و

حدیث) کلی هستند لذا باید با یکی از این پنج شاخه، جزئی بشوند.

گرایش های تخصصی در حکمت اسلامی

خدا شناسی

توحید نظری (توحید ذاتی، صفاتی، افعالی)
توحید عملی (توحید در عبادت، اطاعت، محبت، دعا و نیایش، خوف و رجاء)

انسان شناسی

حقیقت انسان؛ آفرینش انسان؛ فطرت؛ رابطه جسم و روح؛ انسان کامل
حقیقت نفس و روح؛ تجرد نفس و روح؛ جاودانگی نفس و روح؛ تناسخ
ویژگی های تکوینی و تشریعی انسان؛ کرامت انسان؛ نکوهش انسان
تکامل انسان؛ جبر و اجبار؛ قضا و قدر؛ سعادت و شقاوت
هدف آفرینش انسان؛ هدایت انسان؛ خلافت انسان کامل

جهان شناسی

آغاز آفرینش جهان؛ فرجام جهان
حدوث و قدم جهان
فلسفه آفرینش جهان
چگونگی آفرینش و خلق از عدم
ادوار آفرینش و مراتب هستی
عالم عقول؛ عالم مثال؛ عالم ذر
نظام مندی آفرینش

راه و راهنما شناسی

دین شناسی
قرآن شناسی
پیامبر شناسی (نبوت عامه؛ نبوت خاصه)

راهبان شناسی

امامت عامه و خاصه
راهزن شناسی
• آفرینش شیطان
• حقیقت شیطان؛ فلسفه وجودی شیطان
• اقسام شیاطین
• قدرت و ولایت شیطان
• فرجام شیطان

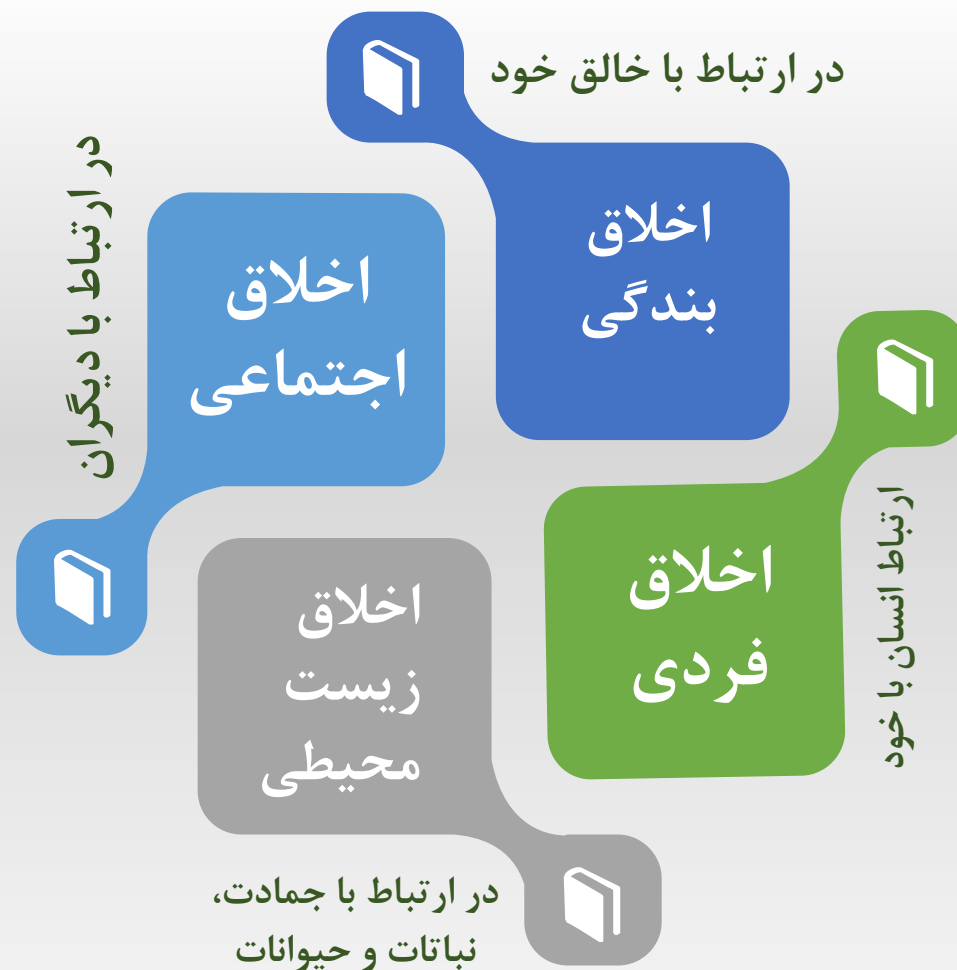

فرجام شناسی

احتضار، مرگ، علم قبر، برزخ، قیامت، حسابرسی، بهشت و جهنم

اخلاق بندگی (ارتباط انسان با خالق خود)

باید ها: ایمان، تسلیم، اخلاص، خوف
و خشیت، بندگی، توکل، توبه، اوب و
انابه، دعا و نیایش، تسبیح و ستایش،
خضوع و خشوع، استغفار، شکر، یاد
خدا

نبایدها: کفران و ناسپاسی، ناامیدی
از رحمت الهی، فراموشی یاد خدا،
استکبار در برابر خدا، تکذیب و
استهزای انبیای الهی

اخلاق فردی (ارتباط انسان با خود)

باید ها: بصیرت دینی، زهد،
قناعت، عفت و پاکدامنی،
حلم، عزت نفس، پند
پذیری و عبرت پذیری،
امانتداری، معنویت، خود
شکوفایی

اخلاق اجتماعی (ارتباط انسان با دیگران)

بایدها: احسان و نیکوکاری، بخشش،
خیر خواهی، تواضع، راز داری، مدارا
با مردم، صله ارحام، اصلاح ذات
البین، خوش گفتاری، عدل، احترام
به پدر و مادر، وفای به عهد، رافت و
رحمت

نبایدها: دروغ، عیب جویی،
حسادت، تهمت، خباثت، تمسخر،
تفاخر، ظلم، القاب زشت، بدگمانی،
تجسس

اخلاق زیست محیطی (ارتباط انسان با جمادات، نباتات و حیوانات)

باید ها: توجه به حقوق حیوانات،
مهار آب و صرفه جویی، استفاده
بهینه از خاک، درختکاری و ایجاد
فضای سبز، استفاده درست از دریا

نباید ها: اسراف در آب و ایجاد
خشکسالی، آلوده کردن آب و هوا،
قطع درختان، عقیم سازی حیوانات،
تخریب کوه ها.

گرایش های تخصصی در تربیت اسلامی

تربیت جسمی

تربیت جنسی

تربیت روانی

تربیت دینی

تربیت معنوی

تربیت اجتماعی

گرایش های تخصصی در تاریخ و تمدن اسلامی

مرحله اول: تجزیه موضوعات

الگوی مهندسی پژوهش

- **چیستی شناسی:** بیان معانی لغوی و اصطلاحی کلیدواژه ها
- **گونه و گستره شناسی:** بیان اقسام و مراتب کلید واژه ها
- **دیده شناسی:** برشماری و بررسی دیدگاه ها و احتمالات
- **چرایی شناسی:** برشماری و بررسی راهکار ها و عوامل در مسئله
- **روش شناسی:** برشماری و بررسی راهکار ها و عوامل در مسئله
- **آسیب شناسی:** برشماری و بررسی نشانه ها و ویژگی های موضوع
- **پیامد شناسی:** بر شماری و بررسی آثار مثبت و منفی
- **نمود شناسی:** برشماری و بررسی الگو های عینی و خارجی
- **شبیه شناسی:** بر شماری و بررسی شباهت

مرحله دوم: تحدید موضوعات

تحقیقات تطبیق: اسلام و ادیان، اسلام و غرب، شیعه و سنی، فرق شیعه، فرق تسنن

تحقیقات میان رشته ای: قرآن و علوم، کلام و علوم، فقه و علوم

مرحله سوم: پیشنهاد شناسی موضوعات مستخرج

پایان نامه ها

Ganj.irandoc.ac.ir

hawzeh.net

مقالات

Ensani.ir

noormags.ir

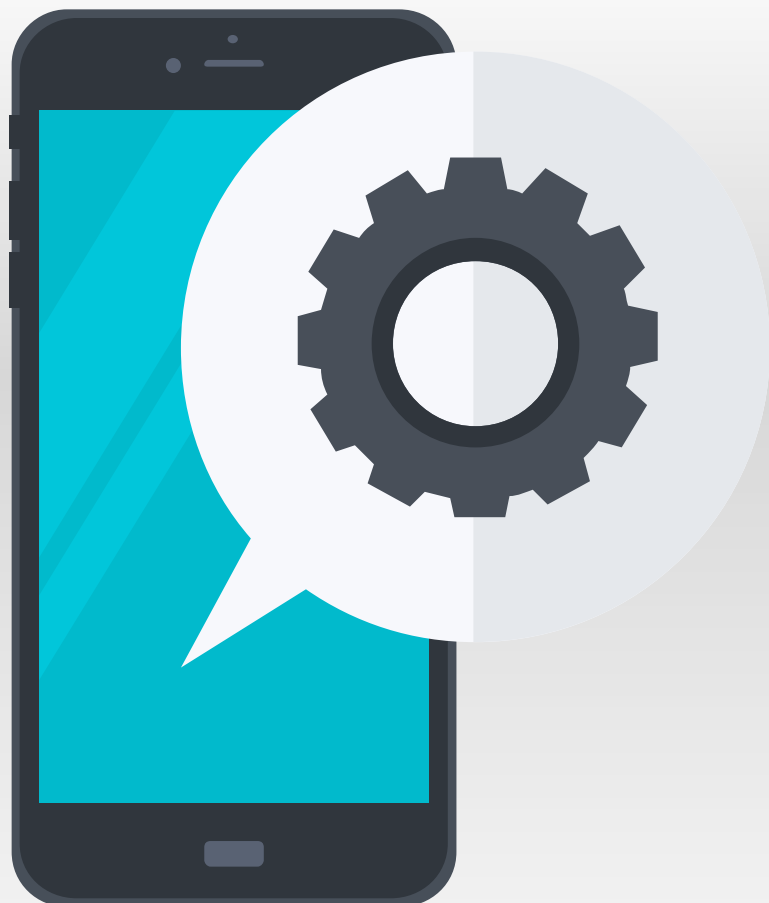
کتاب ها

Noorlib.ir

lib.ir

مرحله چهارم: مشورت با اساتید مرتبط و اولویت سنجی موضوعات

مرحله پنجم: پیشنهاد مکتوب دست کم دو موضوع به گروه مربوط

تمرین:

بخش موضوع شناسی

1. پژوهش شما کمی است یا کیفی یا ترکیبی؟ توضیح دهید.
2. پژوهش شما، موضوع محور یا متن محور یا ترکیبی است؟ توضیح دهید.
3. اگر پژوهش شما کیفی است، تطبیقی است یا ساده، تک رشته ای است یا میان رشته ای، توصیفی است یا تحلیلی یا انتقادی، بنیادی است یا کاربردی؟ علت هر کدام را توضیح دهید.
4. موضوع شما در زیر مجموعه حکمت اسلامی است یا اخلاق و تربیت، یا عرفان یا فقه و اصول، یا تاریخ تمدن؟ و در صورت زیر مجموعه بودن یکی از اقسام، جزء کدام مسئله آن است؟
5. در تجزیه موضوعات، موضوع شما کدام ویژگی را بررسی می کند؟
6. در نگاه اولی، موضوع خود را از کجا به دست می آورید؟

